

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Руслана Попп

ІСТОРІЯ ТА СЬОГОДЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

Методичні поради до семінарських занять

Дрогобич – 2025

УДК 94(477.8)-057.85”1939/1953”(072)

П59

*Рекомендовано вченою радою Дрогобицького державного педагогічного
університету ім. Івана Франка
(протокол № 7 від 26. 06. 2025 р.)*

Рецензенти:

Світлана Біла, доцент кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, кандидат історичних наук, доцент.

Галина Гриценко, кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Відповідальний за випуск: *Василь Ільницький*, завідувач кафедри історії України та правознавства Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, доктор історичних наук, професор.

Попп Р.П.

Історія та сьогодення української діаспори : методичні поради до семінарських занять. Дрогобич : Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. 2025.

Навчально-методичний посібник “Історія та сьогодення української діаспори. Методичні поради до семінарських занять” написаний відповідно до робочої програми навчальної дисципліни “Історія та сьогодення української діаспори” для підготовки фахівців галузі знань 01 Освіта. Спеціальності 014.03. Середня освіта (Історія та громадянська освіта), схваленою науково-методичною радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол № 7 від. 27. 08. 2024 р.).

У посібнику подаються теми, плани і методичні поради до семінарських занять, джерела інформації.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
Українська Канадіана.....	5
Українська діаспора в США Південній та Центральній Америці.....	9
Європейська українська діаспора.....	13
Українці в Австралії, Азії та Африці.....	16
Українська діаспора в колишніх радянських республіках.....	20

ВСТУП

Історія української діаспори є важливою складовою національної історії. Українська діаспора була і є життєздатною і динамічною формою існування українського етносу. Протягом століть українці, з різних причин покидаючи рідну землю, створювали свої громади далеко за її межами, але завжди несли з собою частинку Батьківщини, її традиції, мову та духовність. Зі здобуттям Україною незалежності зростає інтерес до її історії, сучасного розвитку, внеску діаспори у збереження української самоідентичності, становлення української державності.

Дисципліна “Історія української діаспори” дає знання про особливості історичного формування, культурну і суспільно-громадську діяльність зарубіжних українців, знайомить їх з основними тенденціями сьогоденного розвитку діаспори, політикою Української держави щодо українців у світі. Навчальна дисципліна поглиблює базові знання і уміння студентів з вітчизняної історії, розширює науковий світогляд майбутніх педагогів, сприяє патріотичному вихованню та формуванню професійної культури, стилю мислення і дослідницьких навичок, що буде необхідним у практичній діяльності.

При вивченні дисципліни перед студентами ставляться завдання: зрозуміти сутність суспільного феномена “українська діаспора”, з’ясувати її типологію, причини, шляхи та етапи формування, визначати чисельність українців у світі, визначати роль української діаспори у збереженні мови, культури та підтримці боротьби за незалежність України.

Методичні вказівки до семінарських занять містять перелік тем, питання для обговорення, методичні рекомендації щодо їх підготовки, а також перелік рекомендованих джерел інформації для поглибленого вивчення матеріал

Семінарське заняття 1

Українська Канадіана

1. Основні етапи формування української діаспори Канади.
2. Самоорганізація канадських українців.
3. Взаємодія українства Канади з батьківщиною.

Рекомендована література

1. Бігун І. На поміч рідній землі. Голод 1921 – 1923 рр. і українська преса Канади. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://shron.chtyvo.org.ua>
2. Голод 1921 – 1923 і українська преса в Канаді / упоряд. і ред. Р. Сербин. (Документи історії української діаспори). Торонто : Українсько-Канадський-Дослідчо-Документаційний Центр, 1992. 700 с.
3. Гуцуляк Е. Моя дерев'яна валізка. Спомини. Рівне : Волинські обереги, 2008. 156 с.
4. Дзвінчук О. Часопис «Український Голос» – організатор громадського життя українців Канади. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Історичні науки*. Острог : РВВ Національного університету «Острозька академія», 2007 Вип. 9 : матеріали Другої міжнародної наукової конференції «Українська діаспора: проблеми дослідження» С. 386–395.
5. Дзира О. Друга хвиля еміграції українців до Канади: причини, характер і склад. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file: ///C:/Users/Popp/Downloads/Mzu_2015_24_12%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Popp/Downloads/Mzu_2015_24_12%20(2).pdf)
6. Євтух В. Б., Ковальчук О. О. Українці в Канаді. Київ : Будівельник, 1993. 144 с.
4. Канадіана. Історична правда. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.pravda.com.ua/>
5. Канадський інститут українських студій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:: <https://www.cius.ca>
6. Ковальчук О., Марусик Т. Допомога українців Канади українському народу (20 – 40-ві ХХ ст.). *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 6. Історичні науки*. Київ : НПУ, 2008. Вип. .: До 175-річчя НПУ ім. М. П. Драгоманова. С. 280–288.
7. Ковальчук О. О., Марусик Т. В. Голодомор 1932 – 1933 рр. в УРСР і українська діаспора Північної Америки. Чернівці : Наші книги, 2010. 224 с.

8. Конгрес Українців Канади. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uss.ca>.
9. Ладна Є. Українці у Канаді – від хлібного колоска до Уейна Грецького. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/research/2011/02/13/24239>
10. Макар В. Ю. Соціально-політична інтеграція українців у поліетнічне суспільство Канади. Чернівці : Прут, 2006. 284 с.
11. Марунчак М. Історія українців Канади. 2-ге. вид. Канада : Вінніпег, 1991. 432 с.
15. На скрижалях історії : з історії взаємозв'язків урядових структур і громадських кіл України з українсько-канадською громадою в другій половині 1940 – 1980-ті роки : зб. док. та матеріалів. / упоряд. О. Г. Бажан, Ю. З. Данилюк, П. Т. Тронько. Київ, 2003. Кн. 1. 862 с.
16. Недужко Ю.В. Боротьба української діаспори Канади за права людини та незалежність України (кін. 60-х – поч. 80-х рр. XX ст.). *Наука, релігія, суспільство*. 2005. №2. С. 43–48.
17. Пилинський Я. Сучасна багатокультурність має міцне українське коріння [Електронний ресурс]. – Режим доступу : file:///C:/Users/Popp/Downloads/znpudpu_2009_2_35.pdf
18. Руснак І. С. Розвиток українського шкільництва в Канаді (кінець XIX – XX століття). Чернівці : Рута, 2000. 88 с.
19. Світовий Еонгрес Українців. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/>
19. Слабошпицький М. Українець, який відмовився бути бідним. Київ : [Ярославів Вал](#), 2011. 258 с.
20. Трощинський В. П., Шевченко А. А. Українці в світі. Київ : Вид. дім “Альтернативи”, 1999. 260 с.
21. Українська канадіана. збірник матеріалів з історії українців Канади : у 4 т. / наук. ред. М. Гримич. Київ : Дуліби, 2016. Т.1 : Піонерський період. 288 с.
22. Українці в Канаді: від першої хвилі імміграції дотепер. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/ukra%D1%97nczi-v-kanadi-vid-persho%D1%97-hvili-immigraczi%D1%97-doteper/>
23. Христенко О. В. Першопочатки історії української канадської діаспори очима канадців [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/630>

24. Відеофільм. Наші найперші. Українські відкривачі Канади. Історична правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=5qfjhgPwXfA>

Методичні поради

Вивчаючи перше питання, зауважте, що українська спільнота Канади сформувалася в результаті чотирьох еміграційних хвиль, перша з яких тривала з останнього десятиліття XIX ст. – до початку Першої світової війни. Після тимчасового затухання під час війни, еміграційний процес відновлюється у міжвоєнний період. Третя хвиля масового переселення українців до Канади починається після закінчення Другої світової війни, сягнувши піку протягом 1947 –1953 рр. Четверту хвилю виїздів українців до Канади пов'язують із припиненням існування СРСР. Охарактеризуйте кожну з них. Проаналізуйте праці перших літописців українсько-канадської історії – Осипа Олеськова, Нестора Дмитрова, Андрея Шептицького, Никити Будки про перші випробування та успіхи канадських українців.

При вивченні другого питання зверніть увагу на те, з якими труднощами стикалися переселенці в новій країні: мова, праця, ставлення місцевого населення. Поясніть, чому саме створення власних громадських, культурних і релігійних структур стало необхідним засобом для виживання та збереження ідентичності. Порівняйте, як змінювалися форми громадської активності українців в Канаді залежно від змін політичної ситуації у світі та Україні. Зверніть увагу на різні типи об'єднань: церковні, культурно-освітні, кооперативні, молодіжні, політичні. Висвітліть окремо історію створення та діяльність Конгресу Українців Канади (КУК) як координаційного центру українського суспільно-політичного життя в Канаді, а також Світового Конгресу Українців (СКУ), організації, яка координую дії української діаспори в усьому світі.

Проаналізуйте науково-освітнє життя української діаспори Канади, діяльність мистецько-творчих колективів, музеїв, бібліотек, архівів,

видавництв, медіа, розкрийте значення релігії у збереженні етнічної ідентичності канадських українців.

Вивчаючи третє питання, зауважте, що характер зв'язків канадських українців з батьківською землею залежав від стану світових міжнародних відносин та від ситуації власне на українській землі. Але взаємини українців з батьківщиною не припинялися ніколи. Доведіть, що рух солідарності й допомоги українському народові був започаткований ще у перші десятиліття перебування українців в Канаді, але з особливою силою він розгортався у період голодоморів 1921–1923, 1932–1933 році, в період Другої світової війни. Прослідкуйте характер контактів української громади Канади та УРСР у 40-ві – 80-ті рр. XX ст. Покажіть внесок української діаспори Канади у боротьбу за права людини, релігійну свободу в УРСР, відродження української державності.

Ейфорія діаспори Канади щодо української незалежності на початку 1990-х рр. була великою, діаспора допомагала різними способами і методами. Доведіть, що, незважаючи на певні розчарування суспільно-політичними процесами в Україні та набутий негативний досвід, діаспора Канади продовжує активно співпрацювати з батьківщиною, особливо в умовах військової агресії Росії. Спробуйте оцінити, які уроки може винести сучасна Україна з досвіду самоорганізації українців в Канаді.

Семінарське заняття 2

Українська діаспора в США, Південній та Центральній Америці

1. Історія формування української діаспори в США. Переселення українців за Південної та Центральної Америки.
2. Політичні та культурно-духовні процеси в середовищі української діаспори США.
3. Самоорганізація українців у Південній та Центральній Америці.

Рекомендована література

1. Бачинський Ю. Українська еміграція в Сполучених Штатах Америки. Вид. 2-е. Київ : ІНТЕЛ, 1995. 342 с.
2. Біловус Л., Яблонська Н. Українськомовна періодика діаспори США як важливий чинник збереження комунікації між еміграцією та Україною. *Гуманітарні студії : історія та педагогіка*. 2022. № 2. С. 8–18.
3. Богданова Т.Є., Погромський В. О. Українська етнічна спільнота в Аргентині наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття. *Історичний архів. Наукові студії*. 2010. № 4. С. 82–86.
4. Бондаренко М. Українська діаспора в Бразилії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://prudentopil.livejournal.com/7337.html>
5. Василик М. Українські поселення в Аргентині. Мюнхен : Український Вільний Університет, 1982. 147 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/3037/file.pdf>
6. Качараба С. Еміграція населення Західної України в Аргентину (1919–1939). *Наукові зошити історичного факультету Львівського національного університету*. Львів, 2001. Вип. 4. С. 184–196.
7. Мерфі Н. Г. Деякі питання культурного життя української громади в США в сучасну епоху (за матеріалами часопису “Свобода”). *Наукові праці : Науково-методичний журнал*. Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2002. Вип. 2. Історичні науки. С. 15–33.
8. Мерфі Н.Г. Українська етнічна преса в США 90-х рр. ХХ ст. *Історична наука: проблеми розвитку* : матеріали конференції. Всесвітня історія. Луганськ : Вид-во СЛУ ім. В. Даля, 2002. С. 88–92.
9. Мерфі Н.Г. Тригуб П. М. Українська наука в США. *Наукові праці : науково-методичний журнал*. Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2005. Т. 45. Вип. 32. Історичні науки. С. 88–92.

10. Недошитко І. Інформаційний простір українців у США. *Гілея*. 2012. Вип. 58. С. 688–696.
11. Недошитко І. Роль української діаспори США в економічному розвитку України (1991–2011 рр.). *Наукові записки Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка*. / за заг. ред. проф. І. С. Зуляка. Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. Вип. 2. С. 191–197.
12. Недошитко І. Р. Українська діаспора США: реалії співпраці з Україною за роки незалежності (1991–2016 рр.). *Проблеми всесвітньої історії*. 2017. № 1. С. 183–198.
13. Остапець Ю., Андріїв О. Держава та Церква в США. Роль та місце української діаспор в США. *Регіональні студії*. 2021. № 26. С. 95–98.
14. Сапеляк О. Українська спільнота в Аргентині: історико-етнологічний аспект. Львів : Червона калина, 2008. 286 с.
15. Трощинський В. П., Шевченко А. А. Українці в світі. Київ : Вид. дім “Альтернативи”, 1999. 260 с.
16. Українці в Аргентині [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://argentina.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ar/ukrainians-in-ar>
17. Українці в Бразилії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uvkr.com.ua/ua/structure/ukr_gromady/South_America/Braziliahtml
18. Українці у США. Посольство України в Сполучених Штатах Америки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://usa.mfa.gov.ua/ukrayina-ta-ssha/ukrayinci-u-ssha>
19. Ярош О. Формування української діаспори в Аргентині. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pu.if.ua/depart/SlavsHistory/resource/file/Juarosz%2520O..do>
20. Ukrainian Immigrants in the United States. <https://www.migrationpolicy.org/article/ukrainian-immigrants-united-states>

Методичні поради

З’ясуйте причини та основні історичні етапи становлення української діаспори в США (кінець XIX ст., міжвоєнний період, після Другої світової війни, остання хвиля після 1991 р.), визначте їхню спільність та відмінності.

Проаналізуйте географію розселення українців у США. проблеми адаптації, їх сучасні соціально-демографічні показники. Визначте, в яких державах Південної та Центральної Америки є українські громади. Висвітліть історію заселення українцями цих країн. Зверніть увагу, що хоча українські

прізвища зустрічаються в різних документах на території Південної Америки ще в XVII – XVIII ст., початок більш-менш масової еміграції сюди українців припадає на кінець XIX ст.

Висвітліть утворення фінансових, громадсько-політичних, релігійних, освітніх, кооперативних, спортивних об'єднань української діаспори в США. Покажіть основні напрями їх діяльності. Виділіть із них найвпливовіші за роллю у консолідації української еміграції. Назвіть найвідоміші періодичні видання, медійні проєкти українців з США. Проаналізуйте морально-політичну та дипломатичну підтримку, допомогу північноамериканській діаспори України у боротьбі за її державність.

Покажіть здобутки та проблеми у розвитку української освіти в США. Назвіть центри українського наукового і мистецького життя. З'ясуйте, як сприяють збереженню етнічної самобутності американських українців, музеї, бібліотеки, архіви, фестивалі. Продемонструйте роль церкви у житті українців в США, їхню конфесійну приналежність. Доведіть, що українці стали відомими науковцями, митцями, політиками, військовими, суддями, банкірами. Подумайте, чи можемо ми стверджувати, що сучасна українська діаспора група в США перейшла у стадію “мобілізованої”.

Готуючись до третього питання, зауважте, що від самого початку життя українців у більшості країн Північної, Південної та Центральної Америки, церква була не тільки місцем відправлення релігійних обрядів, а й центром громадського та культурного життя. Проаналізуйте форми самоорганізації українців, зокрема, суспільно-культурні товариства, політичні об'єднання. Зверніть увагу на особливості самоорганізації в окремих країнах: Аргентині, Бразилії, Парагваї, Уругваї, Венесуелі.

Покажіть значення видавничої діяльності, заснування суботніх шкіл для вивчення української мови та культури, хорів, танцювальних ансамблів. організації фестивалів української культури. З'ясуйте, які ще заходи української діаспори сприяють зростанню громадської активності, збереженню національної ідентичності та самобутності американських

українців. Покажіть, як українці сприяють розвитку відносин з Україною в сфері економіки, торгівлі, охорони здоров'я. Наголосіть, що відомостей про організоване українське життя окремих українців чи українських родин, які проживають у Болівії, Колумбії, Перу та деяких інших країнах Південної Америки немає.

Семінарське заняття 3

Українська діаспора в Європейських державах

1. Формування української діаспори:
 - а) Центральній і Східній Європі.
 - б) Західній Європі.
2. Громадсько-культурне життя української діаспори:
 - а) країнах Центральної і Східної Європи.
 - б) державах Західної Європи.

Рекомендована література

1. Ключковська І. М. Фактори збереження національної ідентичності українців Франції. *Українознавство: науковий журнал*. Київ : Міленіум, 2007. Число 2. С. 332–339 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ualogos.kiev.ua/search.html?search=%EA%EB%FE%F7%EA%EE%E2%F1%FC%EA%E0>.
2. Аза Л. О., Попок А. А. Швачка О. В. Українці в Румунії: сучасний стан та перспективи етнокультурного розвитку. Київ, 1999. 150 с.
3. Асоціація українців Великобританії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.augb.co.uk/index.php>
4. Васильєва Л. Д. Українська діаспора у Польщі. *Український історичний журнал*. 1992. № 10. С. 54–62.
5. Європейська Асоціація Українців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrassociation.eu/>
6. Європейський Конгрес Українців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eukrainians.net/>
7. Закордонне українство. Сутність, структура, самоорганізація : підручник В. Б. Євтух, А. А. Попок, В. П. Трощинський, та ін. Київ : Альтерпрес, 2011. 304 с.
8. Карабардін, А. В. Культурні та освітні установи української діаспори 20–30-х років ХХ століття як осередки української ідентичності (на основі матеріалів еміграційного журналу «тризуб»). *Культурологічний альманах*, 2024. №4. С. 127–135.
9. Кемінь Б. П. Розвиток освіти й педагогічної думки українців у країнах Центральної, Східної та Південно-Східної Європи. Київ : “Міжнародна фінансова агенція”, 1997. 234 с.

10. Кузіна Н. Преса української еміграції у повоєнній Німеччині (1945–1948 рр.) як джерело до вивчення історико-культурної спадщини української діаспори. *Етнічна історія народів Європи*. 2020. Вип. 61. С. 55–61.
11. Ляшенко М. Л. Роль української діаспори в країнах – членах ЄС в процесі формування і реалізації вітчизняної культурної дипломатії на початку ХХІ ст. *Сумський історико-архівний журнал*. 2017. № 29. С. 86 –91.
12. Маруняк В. Українська еміграція в Німеччині і Австрії по Другій світовій війні. Київ : Вид-во імені Олени Теліги, 1998. Т. 2. Роки 1952. 128 с.
13. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. 2-е вид. Львів; Кент; Острог, 2008. 372 с.
14. Рендюк Т.Г. Українці Румунії: національно-культурне життя та взаємовідносини з владою. Київ : Інститут історії України НАН України, 2010. 150 с.
15. Сергійчук В. Трагедія українців Польщі. Тернопіль : Книжково-журнальне видавництво “Тернопіль”, 1997. 440 с.
16. Трощинський В.П. Міжвоєнна українська еміграція в Європі як історичне і соціально-політичне явище. Київ : ІНТЕЛ, 1994. 259 с.
17. Трощинський В.П., Шевченко А. А. Українці в світі. Київ : Вид. дім “Альтернативи”, 1999. 260 с.
18. Lapshyna I. Do Diasporas Matter? The Growing Role of the Ukrainian Diaspora in the UK and Poland in the Development of the Homeland in Times of War. *Central and Eastern European Migration Review* Received: 16 July 2018, Accepted: 3 June 2019 Published online: 25 June 2019 Vol. 8, No. 1, 2019, pp. 51–73.

Методичні поради

При підготовці першого питання розкрийте причини та особливості розселення українців у Центральній-Східній Європі: Болгарії, Польщі, Румунії, Словаччині, Угорщині, Чехії, колишній Югославії: Словенії, Хорватії, Боснії і Герцеговині, Македонії, Сербії та Чорногорії. Покажіть, що у Польщі, Румунії, Угорщині, Чехії, Словаччині є автохтонне українське населення. У другій частині питання висвітліть історію формування українських громад у Західній Європі, таких країнах, як Австрія, Бельгія,

Великобританія, Данія, Іспанія, Італія і Ватикан, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Фінляндія, Швейцарія, Швеція, Нідерланди.

Покажіть, що історія громадсько-політичної і культурно-освітньої активності українців у багатьох країнах Центральної та Східної Європи має свої передумови і особливості. Розкрийте зародження і діяльність основних організацій, які єднають українців. Продемонструйте освітні та культурні надбання української спільноти в країнах Центральної та Східної Європи. Окремо охарактеризуйте розвиток засобів масової інформації. Прослідкуйте конфесійну карту українців у країнах Центральної та Східної Європи. Виділіть труднощі української діаспори в цьому регіоні, напрями та перспективи співробітництва з Україною.

Розкрийте основні форми самоорганізації українців у західноєвропейських країнах. Висвітліть систему українських організацій, видавничу та культурно-освітню діяльність української діаспори у країнах Західної Європи. Доведіть, наприклад, що досвід не великої, але діяльної української громади Австрії, заслуговує на високу оцінку та поширення серед інших діаспор. Охарактеризуйте релігійне життя українців у цьому регіоні. Покажіть значення Європейського Конгресу Українців (ЄКУ) у координації і захисті суспільно-громадських організацій європейських держав, а також Європейської Асоціації Українців (ЕАУ) у просуванні та захисті інтересів України та українців в Європейському Союзі, популяризації України, створенні та підтримці її позитивного іміджу в Європі, сприянні і постійному й ефективному діалозі української громадськості з інституціями і громадянським суспільством Європейського Союзу.

Розкрийте проблеми інтеграції новітніх мігрантів у суспільне життя країн перебування та їхніх взаємин з давнішими українськими поселенцями. Підсумуйте, що основна проблема українців в Європі – збереження своєї національної ідентичності. Окремо проаналізуйте сучасні виклики, пов'язані з переміщенням українців до європейських країн у зв'язку із повномасштабною агресією Росії проти України.

Семінарське заняття 4

Українці в Австралії, Азії та Африці

1. Розселення українців в Австралії.
2. Самоорганізація української діаспори в Австралії.
3. Українська присутність в Азії та Африці.

Рекомендована література

1. Альманах українського життя в Австралії. Сідней : «Вільна думка» та Фондація Українознавчих Студій Австралії, 1994. 936 с.
2. Бойко І. С. Громадське життя української спільноти в Австралії як основа збереження етнічної ідентифікації. *Актуальні проблеми політики* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 1999. Вип. 5. С. 102–108.
3. Бойко І. С. Історія формування української громади в Австралії. *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 1997. Т. 2. С. 148–151.
4. Бойко І. С. Роль політичних партій в українській суспільно-політичній структурі Австралії. *Актуальні проблеми політики* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 2000. Вип. 9. С. 149–153.
5. Гандзілевська Г. Б. Збереження національної ідентичності творчою діаспорою українців в Австралії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : file:/C:/Users/TGX/Downloads/Nznuoapp_2013_25_8.pdf
6. Енциклопедія Української Діаспори. Київ : Наукове Товариство ім. Шевченка і Національна Академія Наук України, 1995. Т. 4: Австралія – Азія – Африка.
7. Мірошник А. Музика і доля. Київ : «Музична Україна», 2008. 172 с.
8. Нитченко Д.: Під сонцем Австралії. Мельбурн : Байда, 1994. Т. 2 : 3 хроніки мого життя 1994. 479 с.
9. Куришко Д. Зі Львова до Австралії: історія однієї втечі від війни. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.bbc.com/ukrainian/features-39719304>
10. Павлишин М. «Я з самого дитинства цікавився українськими справами». [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://uamoderna.com/jittepis-istory/pavlyshyn>
11. Павлишин М. Українці в Австралії: стан досліджень. *Україна : культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 2006–2007. № 15. С. 812–818.

12. Перга Т. Перші українці в Австралії. *Україна і світ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 8–9 квіт. 2020 р. С. 251–256.
13. Радіон С. Нарис історії наукового товариства ім. Тараса Шевченка в Австралії (1950–1975). Мельбурн, 1993. 24 с.
14. Савченко О. Чисельність та склад української еміграції в Австралії на початку ХХ ст. *Гілея : науковий вісник*. 2013. № 72. С. 97–102.
15. Союз українських організацій Австралії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ozeukes.com/media/the-boomerang-returns/>
16. Трощинський В.П., Шевченко А. А. Українці в світі. Київ : Вид. дім “Альтернативи”, 1999. 260 с.
17. Українці Австралії: Енциклопедичний довідник. Сідней : “Вільна думка” і Товариство збереження української спадщини в Австралії, 2001. 627 с.
18. Українці в Австралії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://australia.mfa.gov.ua/ua/ukraine-au/ukrainians-in-au>
19. Українці в Китаї. – Посольство України в Китайській Народній Республіці та в Монголії (за сумісництвом) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/culture>
20. Українці в Японії – Посольство України в Японії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://japan.mfa.gov.ua/ua/ukraine-japan/ukrainians-in-japan>
21. Цапко О. Культурницька діяльність українців Австралії в другій половині ХХ ст.: здобутки та проблеми. *Становлення держави Австралія : здобутки та подолання проблем* : збірник наукових праць / за заг. ред. О. В. Зернецької. Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України». Київ : ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2021. С. 246 – 256.

Методичні поради

Готуючись до першого питання, ви повинні звернути увагу на те, що перші українці в Австралії з’явилися упродовж ХІХ – початку ХХ ст., однак власне про українську діаспору як етнічне та культурне явище можна говорити тільки, починаючи з другої половини ХХ ст. Охарактеризуйте причини, шляхи та хвилі переселення українців до Австралії, покажіть соціальні характеристики переселенців. Зверніть увагу на особливості

розселення і адаптації українців на п'ятому континенті. Висвітліть повсякдення українських емігрантів та їхніх нащадків: праця, побут, дозволя, настрої тощо. Детальніше охарактеризуйте сучасну українську громаду в Австралії.

Вивчаючи друге питання, виділіть те, що українська еміграція до Австралії мала переважно політичний характер. Зауважте, що на відміну від інших українських спільнот, австралійська діаспора відзначалася згуртованістю, великою дієвістю щодо збереження національної самобутності. Розкрийте причини цього. Покажіть утворення та діяльність Союзу українських організацій в Австралії (СУОА), територіальних громадських організацій, а також жіночих, молодіжних, професійних, культурологічних і просвітянських організацій, товариств і об'єднань українців в Австралії. Доведіть, що з огляду на специфічні соціально-політичні умови, українська діаспора в Австралії напрацювала унікальний досвід організаційно-видавничої, освітньо-культурної діяльності. Розкрийте роль церкви у збереженні етнічної самоідентичності українців в Австралії. Покажіть внесок української діаспори п'ятого континенту у боротьбу за українську державність і її сучасну підтримку.

Готуючись до третього питання, зауважте, що Китай є єдиною країною Азії, де українські емігранти заснували власні етнічні поселення і початки цього процесу сягають кінця XIX ст. Доведіть, що говорити про українську етнічність у Китаї як про помітний фактор нинішньої китайської дійсності досить важко. Визначте, що українці, крім Китаю, живуть в Ізраїлі, Японії, Палестині, Саудівській Аравії, Туреччині, та інших країнах Азії. Розкрийте історію, знайдіть цікаві факти про шляхи потрапляння українців до цього регіону.

Зверніть увагу, що Африка не стала місцем постійних українських поселень. Доведіть, що через різні причини та життєві обставини спорадична українська присутність позначилася і на цьому континенті, зокрема, у таких країнах як Єгипет, Південно-Африканська республіка, Туніс. Визначте

приблизні дані чисельності українських громад у цьому регіоні. Покажіть, що організованого українського життя в Африці фактично не існує. Після відновлення незалежності Української держави почали налагоджуватись її прямі і різнобічні відносини з африканськими країнами. Покажіть становище новітньої української заробітчанської та шлюбної еміграції.

Семінарське заняття 5

Східна українська діаспора. Державна політика України щодо діаспори

1. Становлення східної української діаспори.
2. Громадсько-культурне життя.
3. Державна політика України щодо діаспори.

Рекомендована література

1. Винниченко І.І. Українці в державах колишнього СРСР: історико-географічний нарис. Житомир : “Льонок”, 1992. 168 с.
2. Діак І.В. Україна – Росія : Історія та сучасність) Київ : ВАТ “Книжкова друкарня наукової книги”, 2001. 400 с.
3. Закордонне українство: сутність, структура, самоорганізація : підручник / В. Б. Євтух, А. А. Попок, В. П. Трощинський та ін. Київ : Альтерпрес, 2011. 304 с.
4. Заставний Ф.Д. Східна українська діаспора Львів : Світ, 1992. 170 с.
5. Ідзьо В. Українська діаспора в Росії. Львів : Бак, 2002. 304 с.
6. Попок А., Лагутов Ю. Українці в Росії та росіяни в Україні: особливості національного розвитку в контексті етнополітики держав проживання. *Українські варіанти*. Київ : 1998. № 3–4. С. 53–62.
7. Попок А. А. Громадсько-політичне та релігійне життя українців на Далекому Сході в ХХ ст. *Український історичний журнал*. 1998. № 6. С. 54–68.
8. Попок А. А. Українські поселення на Далекому Сході: історико-соціологічний нарис Київ, 2001. 304 с.
9. Сергійчук В.І. Українці в імперії. Київ : “Бібліотека українця”, 1992. 92 с.
10. Українці. Східна діаспора: атлас / передм. В.І. Наулко ; текст. част. І.І. Винниченко. Київ : Мапа ЛТД, 1992. 24 с..
11. Божук Л. Перспективи розвитку освіти в українському зарубіжжі: державна політика та громадська ініціатива. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: серія “Українознавство”*. 2007. Вип. 11. С. 43–48.
12. Вдовенко С. М. Закордонне українство в національно-державотворчому процесі: ідентифікація, організація, взаємовідносини. Чернігів : ЧДПУ, 2004. 209 с.

13. Заключний звіт про результати виконання Державної програми співпраці із закордонними українцями на період до 2010 року [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: <http://www.mfa.gov.ua/data/upload/publication/mfa/ua/55005/20300978dod2.pdf>

14. Москаль Г. Правовий статус закордонного українця – особливий (спеціальний) вид правового статусу іноземця / Г. Москаль // Право України. 2004. № 10. С. 35–37.

15. Попок А. Закордонне українство як об’єкт державної політики / А. Попок Київ : Альтерпрес, 2007. 226 с.

16. Попок А. А. Історична батьківщина – діаспора: європейський досвід взаємин / А. А. Попок, С. Ю. Лазебник. Київ : Альтерпрес, 2003. 152 с.

17. Попп Р. Гуманітарні ініціативи Всесвітнього Конгресу Українців у допомозі Україні (2014 – 2021 pp.). The Russian-Ukrainian war (2014 – 2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects : Scientific monograph. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2022. С. 637–645.

18. Про внесення змін до Закону України “Про правовий статус закордонних українців” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4381-17>

19. Про затвердження Державної програми співпраці із закордонними українцями на період до 2015 року – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/682-2012-%D0%BF>

20. Роль та місце української діаспори в становленні незалежної Української держави / Р.М. Матейко, З.М. Матисякевич, І.Б. Дацків та ін. ; за ред. Б. Д. Лановика. Тернопіль : Економічна думка, 2001. 292 с.

21. Українська держава та світове українство: актуальні питання, потенціал та перспективи взаємодії. Аналітична доповідь [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/ukr_depzh-

Методичні поради

Вивчаючи перше питання, необхідно з’ясувати зміст терміна “східна українська діаспора”, наголосивши на тому, що вона виникла на пострадянському просторі, у колишніх радянських республіках: Російській Федерації, Казахстані, Молдові, Білорусії, країнах Середньої Азії, Закавказзя, Балтії.

Спочатку охарактеризуйте українську діаспору у державах-сусідах України. Доцільно розпочати з історичного огляду появи українців у Білорусії, Молдові, Росії. Обов'язково зазначте, що її походження у цих країнах частково автохтонне, оскільки українського населення опинилася у складі цих держав у наслідок територіальних поділів та розподілів. Назвіть сучасні кількісні параметри української діаспори в цих країнах, а також території їхнього розселення. Розкрийте історію розселення українців у Казахстані та пострадянських країнах Середньої (Центральної) Азії: Узбекистані, Киргизії, Таджикистані і Туркменії. Доведіть, що українська діаспора в Прибалтиці порівняно з іншими державами – колишніми республіками СРСР, є однією з наймолодших і найменш чисельних. Покажіть історію та сучасні характеристики української громади в країнах Закавказзя – Грузії, Азербайджані і Вірменії.

При висвітленні другого питання варто відзначити, що всі часи українці, перебуваючи поза межами рідної землі, прагнули зберігати власну етнічну самобутність. Проте організаційних форм таке прагнення набувало лише за часів більш лояльного ставлення держав, в якій жили українці до національних меншин. Зверніть увагу на те, що в історії громадсько-культурного життя українців східної діаспори можна виокремити п'ять періодів: 1) 1907–1914 рр.; 2) 1917–1920-ті рр.; 3) 1931–1933 рр.; 4) 1930–1980-ті рр.; кінець 1980-х – початок 1990-х рр. – нинішній час.

Визначте організаційні форми об'єднання українців у Росії, Білорусії, Молдові в історичному розрізі та сучасні складові їх активності. Простежте офіційну політику Білорусії та Молдови до української діаспори, її вплив на громадсько-культурне життя українців в цих державах. Доведіть, що впродовж років у Російській Федерації системно реалізувалася репресивна політика щодо української етнічної меншини на її теренах, спрямована на заборону самоорганізації, а також на обмеження освітніх, духовних та інших потреб українців. Покажіть умови життя та виклики під час війни. Зверніть увагу на те, що на сучасному етапі, за браком практично будь-яких умов

національно-культурного розвитку українська спільнота в Казахстані та інших країнах Центральної (Середньої Азії) поступово втрачала свою етнічність. На початку 90-х рр. XX ст. із зміною статусу українців виникають українські національно-культурні організації, посилюється інтерес до української мови, культури та традицій. Висвітліть основні напрямки національно-культурного відродження українців у цьому регіоні. Наголосіть, що слабка інтегрованість українців у середовище титульних націй, відчуття етнічної дискримінації та загрози міжетнічних конфліктів зумовлюють невпевненість значного числа членів української спільноти в своєму майбутньому у цих країнах. Висвітліть громадську, культурно-освітню діяльність українських громад у державах Балтії і Закавказзя. Визначте їх спільні риси і особливості.

На наприкінці розгляду теми наголосіть, що проблема східної української діаспори полягає у відродженні етнічної ідентичності. Крім того, східна українська діаспора потребує створення механізму міжнародно-правового захисту її інтересів. Доведіть, що попри складні умови, частина діаспори активно допомагає фінансово, інформаційно, гуманітарно Україні.

У третьому питанні виділіть основні етапи формування державної політики України щодо закордонного українства. Ознайомтесь із нормативно-правовою базою взаємовідносин. Зверніть увагу на юридичне визначення терміну «закордонний українець» та питання подвійного громадянства. Доведіть, що в умовах війни, глобалізації та зростання ролі українських громад за кордоном, держава дедалі активніше взаємодіє з діаспорою для збереження національної ідентичності, підтримки міжнародної позиції України та залучення людських і фінансових ресурсів. Покажіть приклади підтримки України з боку українців за кордоном. Ініціативи діаспори в мілітарній, інформаційній, гуманітарній та дипломатичній сферах.

Електронне навчально-методичне видання

Руслана Попп

Історія і сьогодення української діаспори

**Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка**

Редактор
Ірина Невмержицька
Технічний редактор
Ірина Артимко

Здано до набору 14.07.2025 р. Формат 60х90/16. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 1,5. Зам 60.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка.
(Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників та розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 5140 від
01.07.2016 р.). 82100, Дрогобич, вул. Івана Франка, 24, к. 203.